Attilâ İlhan

şiir

kimi sevsem sensin

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

25 basım

Genel Yayın: 567

ATTİLÂ İLHAN BİLİM, SANAT VE KÜLTÜR VAKFI

Başarı yalnız yetenek değil, disiplin, özveri, bağımsız ve ödünsüz bir kişilik, içten bir yurt ve insan sevgisi gerektirir. Ancak o zaman, gerçek ve hak edilmiş bir başarı olur. Attilâ İlhan tüm yaşamı ve eserleri ile bu başarıya iyi bir örnektir.

Attilâ İlhan'ın bu değerlerinin ve bunları temsil eden eserlerinin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için, onun ismiyle anılacak bir vakıf kurulmuştur.

Bu vakıf, bilim, sanat ve kültür alanında ülkemiz genç kuşaklarının çalışmalarına destek sağlayacak; bu değerler ışığında bir düşünce ve bilgi üretim, bir yardım merkezi olmayı amaç edinmiştir.

Attilâ İlhan genç yaşlarında, henüz bir lise öğrencisi iken, kendisi için kişisel bir hedef belirlemiş ve son gününe kadar ideallerine ulaşmak için özverili ve disiplinli bir yaşam sürdürmüştür. Geride bıraktığı eserlerin, kendisi gibi yaşam idealleri doğrultusunda yürüyen gençlere destek olması, İlhan Ailesi üyeleri için en büyük mutluluk olacaktır.

Cengiz İlhan ve Çolpan (İlhan) Alışık

Attilâ İlhan Bilim Sanat Kültür Vakfı
Adres : Sıraselviler Cad. No: 25 K: 3
34437 Taksim-İstanbul
Tel/Faks : (0212) 243 95 25 (3 Hat)
E-posta : bilgi@aibskv.org
Web : www.tilahan.net

TÜRK EDEBİYATI

ATTİLÂ İLHAN
KİMİ SEVSEM, SENSİN...

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2002
Sertifika No: 11213

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

XVII. BASIM: ŞUBAT 2007, İSTANBUL
XXV. BASIM: ŞUBAT 2013, İSTANBUL

ISBN 978-975-458-320-5

BASKI
KİTAP MATBAACILIK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
DAVUTPAŞA CADDESİ NO: 123 KAT: 1
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 482 99 10
Sertifika No: 16053

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Şiir

kimi sevsem, sensin...

Attilâ İlhan

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

başlangıçta diyalektik vardı 7

sevmek için geç ölmek için erken 17
yalnızlığı denemek 19
nasıl olduysa 20
saklı sevda 21
sevmek için geç ölmek için erken 23

neydi o bir zamanlar? 25
kimi sevsem, sensin 27
aydınlık neyin oluyor? 28
süheylâ değildi adın 29
zorro / kamçılı kadın 30
neydi o bir zamanlar 31

her sabah, yanılmak!.. 33
her sabah, yanılmak!.. 35
yağmur gemileri 37
mevsimidir 38
yalan / şehir 39
yanılsama 41
uçuk kızlar balladı 42

bu nasıl sonbahar?.. 43
bu nasıl sonbahar?.. 45
ayaküstü aşk 47
ayaküstü intihar 48
ayaküstü cinayet 49
"aranıyor" 50
ben tuzparça yerdeyim 51
çiftin çifte yalnızlığı 52

di'li geçmiş 53
di'li geçmiş 1 55
di'li geçmiş 2 56
di'li geçmiş 3 57
ne kadar izmir / 1 59
ne kadar izmir / 2 60
ne kadar izmir / 3 62
ne kadar izmir / 4 64
ne kadar izmir / 5 66

çağrışımlar 69
– 1. birbiri olmak 71
– 2. m'ba 72
– 3. o kızlar 74
– 4. beykoz'a yolculuk 75
– 5. kanlıca'da mehtap 77
– 6. ikinizden hanginiz? 79
– 7. mustafa suphi'nin neferi 80
– 8. yoksa "tecrit"te misiniz? 82
– 9. yazın son günleri 83

bana bir şimşek çak 85
sonra o güller 87
yani epeyce zindan 91
bu yaz da 92
hesap kitap 93
bana bir şimşek çak 95

meraklısı için ekler 103

başlangıçta diyalektik vardı

O güne kadar, adını bile duymadığım "bir Acem şairi"nden; gergin ve gerilimli, bir "yatılı" lise ortamında, iki rubai okuyup, allak bullak olmuştum: Dilimize **'Kilisli' Rifat Bey**, "Divan" üslubuyla çevirmişti: ne yağlı ne gevşek; felsefesi katı –hatta merhametsiz– bir üslûp; son derece yoğun, bir "beyhudelik hissi"! Elinizdeki kitaba, bu iki rubaiden birisiyle giriliyor, ötekisiyle çıkılıyor: Yarım yüzyıllık, üstelik Marksist olduğuna inanan, "toplumcu" bir şairin "bıraktığı mesaj"; böyle "bezgin" ve "kötümser" mi olmalı?

Acaba sahiden kötümser mi? Soru bugün açıkça sorulsa da, alnıma soğuk bir tabanca namlusu gibi dayanışı, hayli eskidir: **40 karanlığı. Milli Şef**'in **Türkiye**'si, **İngiltere, Rusya** ve **Almanya** arasına sıkışmış; darlıklar, yokluklar içinde kıvranıyor; **Nâzım hapiste, Dinamo sürgün**; "toplumcu" sanat dergileri, ya çıkar çıkmaz kapatılıyor, ya mahkeme mahkeme sürünüyor; **Sansaryan Hanı**'ndaki iki tatsız ikamet arasında, *Şiir Demeti* diye çıkan, şiir dergisini okuyoruz; o dergide de, **Nâsırüddin-i Tûsî**'yi, yâni **Tûs**'lu **Nasreddin**'i!

Rubailer beni, iki sebepten, fena vurmuştu. Birinci sebep: **Nâzım**'ın, o sıralar cezaevinde yazıp, el yazısıyla çoğaltılmış "serbest rubailer"inden bir nüsha-

sını, bulabildiğimiz için: **Nâzım**, yine pekâlâ **Nâzım Hikmet** kalarak, Klasik Türk Şiiri'nin eşi az bulunur ahengini, bu şiirlerine yoğunlaştırmıştır. İkinci sebep, "beyhudelik hissi"nin, hele radyo bültenlerinde her gece binlerce ölüden söz edilirken, insanın kolay kolay yakasını kurtaramayacağı, adamakıllı "beşeri" bir his olmasından!

Simsiyah ve ürkütücü yankılarla dolu, çıkmaz; işte o zaman, dipsiz bir kuyu gibi, önümde açılıyordu: "Toplumcu gerçekçilik", resmi ideolojide "geleceğin ruh mühendisliği" ve "bilimsel bir iyimserlik" olarak sunulmuştu; bununla, bin yıllık doğu tasavvufunun (mistisizminin) "fanilik" düşüncesini, nasıl uyuşturabilirdiniz? Bu soru, sanırım bugün de, aynı derecede güncel, gerçekçi ve geçerli bir sorudur; yoksa o iki rubaiyi bu kitabın başına ve sonuna oturtup, niye şu satırları yazmak ihtiyacını hissedeyim?

tohum / ağaç / orman...

Mamak Muhabere Okulu'nda, subay namzetiyim, sanırım 1956. Buz çıtırtılarının, görünmez böcekler gibi gezindiği; kalın ve karlı bir gecede, 02-04 arası, cephanelik nöbeti. Sesi partal, gün görmüş uzak köpekler, yorgun ve münzevi havlıyor; soludukça, ağzımda burnumda, buhar salkımları. **Gar** tarafından beklenmedik bir tren düdüğü, ki nedense içime tehlikeli ihtimalleri, başa çıkılmaz özlemleri salıveriyor: Marşandiz katarı olmalı. Siyah cam yansımalı çıplak gökyüzünde ne görüyorum, eşi az bulunur, pırıltılı

bir yıldız zenginliği: **Nâzım Hikmet**'i hatırlamamak mümkün mü? O rubailerden en etkileyicisini:

"...
bu bahçe, bu nemli toprak,
bu yasemin kokusu, bu mehtaplı gece
pırıldamakta devam edecek,
ben basıp gidince de,
çünkü o ben gelmeden,
ben geldikten sonra da,
bana bağlı olmadan vardı
ve bende bu aslın, 'sureti' çıktı sadece
..."

(1945)

O dakika zihnimde, sanki çözüm belirmişti: "beyhudelik hissi", bireysel diyalektik çatışmada, tez'in, anti-tez'e yenildiği; sentez'in bütünü içinde özümsenmeye başladığı an olamaz mı? Hayatımız (tez), ölüm'e (antitez) yenilmek üzeredir; bunu bütün hücrelerinizde hissediyorsunuz, hâkim his, derin bir "beyhudelik hissi" olmayacak mıdır? Metoduna sahip diyalektik bir sanatçı, "mecburi" bir "siyasi" (parti) iyimserliğinin tutsağı değil; zaten, olması da gerekmiyor; "iyimserliğinin", toplumsal diyalektik gelişmedeki, tohum / ağaç / ağaçlar (orman) zincirinde saklı olduğunu bilmesi yeterli: Tohum, insan olur o ölüme yenik düşer ama ondan insanlar üremiştir: Gelişme devam eder.

İkinci (çıkış) rubaisinde **Nâsirüddin-i Tûsî**, toplumsal çatışmada, tez'in antitez'e başeğdiği dönemleri sıralıyor; monarşi, cumhuriyet'te kaybedecektir;

cumhuriyet, cumhuriyetler'e çoğalır; fakat demokrasi'ye kaybeder; demokrasi, demokrasiler'e çoğalır, sosyalizm'e başeğer; tabii, sosyalizmler de çoğalır ve ilh... "Formel" mantık, "düğüm üstüne düğüm"ü bir defada olmuş bitmiş kabul ediyor; o sabit, mutlak ve değişmezdir; oysa diyalektik mantığın değerlendirmesi farklı: Çözülmeyen düğüm yoktur, çözümü belirleyecek olan, koşullardır. Sentez öncesi kötümserliği hissetmek, anlamak, hatta paylaşmak, sanatçının görevi; ama onu "sentez"e ve "sentez" sonrasının doğurgan çelişkilerine bağlamak da! Bu, "diyalektik" sanatın, sanatçıya yüklediği "toplumsal sorumluluk"; şu var ki asla **Andrey Jdanof**'un "yüklediği" handiyse "askeri" vazifeyle karıştırılmamalı; onunkisi, bir tercih imkânı değil, bir "emir"di; oysa sanatçının yaratma özgürlüğünü en geniş sınırlara ulaştıran, diyalektiğin çevik ve sürekli değişkenliğidir: **Heraklitos**'tan beri, "akan suya kilit vurulamayacağını" bilmiyor muyuz?

İçim genişlemiş, yüreğim ferahlamıştı: Artık ne ayazın bilenmiş soğuğunu hissediyordum, ne nöbetin ağırlığını! 04-06 nöbetçisi, devriye onbaşısıyla birlikte nöbeti devralmaya geldiğinde, artık başka bir adamdım. *Kimi Sevsem, Sensin!..* şiirleri, bu değişkenliğin son on yılda Türk şiirine yansımaları; aynen, ondan önceki on yıllarda okura ulaşmış, okurunca paylaşılmış şiirler gibi.

o "ses" ki bizimdir...

Bayburtlu Zihnî'nin en ünlü koşmasını, daha ortaokulda iken, ezberime almıştım:

"...
vardım ki yurdumdan ayağ göçürmüş,
yavru gitmiş, ıssız kalmış otağı;
camlar şikest olmuş, meyler dökülmüş
sâkiler meclisten çekmiş ayağı
..."

Şiirin tamamı, Türkçenin aynı şiir ahengiyle örülmüştür; vezninden kafiyelerine, imgelerinden, onları somutlaştıran kelimelerine, tam bir Türk şiir sentezidir. Bunu "günümüzün Türkçesine" çeviriniz; **Bayburtlu Zihnî** de, ondan önce **Tevfik Fikret**'in, **Cenâb**'ın, **Yahya Kemal** ya da **Hâşim**'in uğradığı felakete uğrayacaktır; tatsız tuzsuz, bir metin! "Yeni" Türkçe, şiirimizin "klasiklerini"; uydurulan kelimeler, bin yıllık çağrışım yükünden mahrum olduğu için, derinliği olmayan "metinlere" dönüştürmektedir.

Lise yıllarımda, **Rûhi Nâci Bey**'in, *Türk Şiir Ahengi* adlı eserini okumuştum; o ahenk, Batı Türkleri'nin –"ümmet dilleri"nden, dolayısıyla "şiirleri"nden– geliştirdiği bir ahenktir; çeşitli katkılarla, İç Asya'dan Ön Asya'ya taşınmış bir "ses". Şiir, avcılıkta, av öncesi; tarım toplumunda, ekim ya da hasat öncesi "törenler"de; musiki ve raksla (dans) doğmuştur; "üretim"le nasıl dolaysız bağlantılıysa, ahenkle de öyle, dolaysız bağlantılıdır; ahenginden soyutlanmış şiir, üçüncü boyutunu yitirmiş, zavallı bir metine dönüşüyor; onu kimse ezberlemez, ezberleyemez; ezberlenemeyen şiirin, nesiller boyu yaşadığı görülmemiştir.

Divan Edebiyatı'nda, şiirin "bestesi" aruzda gizli: Açık ve kapalı hecelerin örgüsü, kafiye ve redif-

lerin usturuplu seçimiyle desteklendi mi, unutulmaz beyitler oluşturulur: **Şeyhülislâm Yahya**'yı kim hatırlıyor:

"*... sun sagarı sâki bana mestâne desünler / uslanmadı gitti gör o divâne desünler ...*", ya da **Nâbi Efendi**'nin, ünlü gazelinden, o şahane giriş: "*... Cem'in tamâma erüp devri, câm kalmıştır / o câmdan da bu mecliste nâm kalmıştır ...*" **Râsih** gibi adı az fakat gazeli çok bilinen bir şair bile, o sadece o giriş beyitiyle, "unutulmazlar" arasında sayılmıyor mu? "*... süzme çeşmin gelmesün müjgân müjgân üstüne / urma zahm-i sineme peykân peykân üstüne ...*"

Bin senenin derinliklerinden süzüle süzüle gelen bu "ses", hangi "ses"tir tahmin edebilir misiniz? *Ezan*'daki, *Mevlît*'teki; **Mohaç Karargâhı** ya da **Viyana Muhasarası**'ndaki **Mehterân**'dan dağılan, ya da ninelerin söylediği ninnilerle, **Ramazan** davulcularının beyitleriyle **Karagöz**'le **Hacivat**'ın "meselleri"; **meddah**'ların taklitleri ve **âşıklar**'ın üç telli sazıyla, içimize sindirdiği o "ses" ki; Türk kulağı onu dakikasında tanır, dakikasında özdeşleşir onunla. Türk şairi, şiirine bu sesi "göçüremezse", Türk halkına "ecnebi"dir; Türk halkına "ecnebi" bir Türk şairi yaşayamaz: Kâğıt üstünde kalır.

Atillâ İlhan
15 Aralık 2000
(Maçka) İstanbul

"... gözyaşlarımla o makbere girdim de çağladım
elden giden o dostları andım birer birer
'... bilmez ki nerdeler?' diye sordumdu onları
derhal o makbere dedi: '... bilmem ki nerdeler?'"

nâsırüddin-i tûsî
çeviren: hüseyin rifat

sevmek için geç
ölmek için erken

"... eksik olmaz gâmımız bunca ki bizden gâm olup
her gelen gamlu giden şâd gelip yanımıza ..."

fuzûlî

yalnızlığı denemek

gecenin ortasında ne işin var
yıldızlara dokunma yanarsın
bak birazdan ay da batacak
karanlık bulaşmasın ellerine
tersin döner yolunu bulamazsın

içi dışı uzay tozu yansımalar
sahi mi yalan mı anlayamazsın
bir rüya gemisi iskele sancak
dokunup geçiyor hayallerine
ağlayasın gelir ağlayamazsın

sevmek insanın yüreği kadar
küçükse büyüğünü taşıyamazsın
yalnızlığı da dene oldu olacak
nasıl yankılanır derinden derine
iyi midir kötü mü çıkaramazsın

insanı ancak kendisi tamamlar
içinde başka dışında başkasın
eksiğin fazlana elbet bulaşacak
öbürü sığacak bunun derisine
yoksa sabaha sağ çıkamazsın

nasıl olduysa...

nasıl olduysa birden adımı unuttum
adını unuttuğum o sıcak şehirde
yıldız alacası yüzen bir zakkum
yanımda o hayal kız ikide birde
yolumu gözlerine bakıp bulduğum

sahi ben ne hırçın bir çocuktum
ele avuca sığmaz aklı fikri şiirde
mısra mısra başımı belaya soktum
izmir cezaevi dokuz yüz kırk bir'de
kaşla göz arası liseden kovuldum.

inanmakta geç sevmekte çabuktum
bazen yaşadıklarım aklıma gelir de
kaç kere umutsuzluğun yolunu tuttum
istenmeyen adam hemen her devirde
hemen her devirde ateşten bir buluttum

binlerce umuttan belki bir umuttum

saklı sevda

cam yeşili bir kız çok kirpikli
saçları nasıl karanlık bir kızıl
örtülü bir güzellik benzeri olamaz
dudaklarındaki kan etkiliyor asıl
duyarlığı alıngan gönlü ikircikli
ne yazsam ona tutsak
/ adı şehnâz

belki kadın belki çocuk iyice kuşkulu
hangi tutku buğulamış camlarını
bazen ne çok var bazen ne kadar az
kan kırmızı yaşayıp yaz akşamlarını
okşaması boğulmak öpmesi uğultulu
sabah olsam ona tutsak
/ adı şehnâz

saklı sevda sevdaların en saklanmışı
birbirimizde çok fena kayboluyoruz
hiç kimse birbirimizin yerini tutamaz
benimle yaşayamadığı ona uygunsuz
hiçbir şeye değişmem onunla yaşanmışı
uygunsam ona tutsak
/ adı şehnâz

saklı bir sevdadır bulduk sığındık
bu büyülü bir aşk çünkü yasak
gizli bir mutluluk ki ne söylesem az
bin yıl da yaşasak hiç de yaşamasak
varımız yoğumuz aşkımız artık
hayatım ona tutsak
/ adı şehnâz

sevmek için geç
ölmek için erken

akşamın acı su karanlığı içinden
soğuk kadife teması yalnızlığın
şuh bir kahkaha balkonun birinden
gizli işareti midir bir başlangıcın

sevmek için geç ölmek için erken

başbaşa çay elele yürümek derken
boğaz vapurları mı iskele sancak
telefonda kaybolmak sesini beklerken
insan insanı yeniler doğrudur ancak

sevmek için geç ölmek için erken

içimdeki gökkuşağı besbelli neden
bulutların içinden kuşlar yağıyor
bir şiire başlarsın birini bitirmeden
hiç kimse gözlerine inanamıyor

sevmek için geç ölmek için erken

sevmek sevildiğini bile fark etmeden
yaklaştıkça ölüm soğuk bir yağmur gibi
sevmek zehir zemberek ve yürekten
gecikerek de olsa vuruşur gibi

sevmek için geç ölmek için erken

neydi o bir zamanlar?

"... o bütün hâneme teşrifini gûşetti meğer
sevk-i şûrideyi gördüm gelür ammâ ne gelür ..."

nedîm

kimi sevsem, sensin...

kimi sevsem sensin / hayret
sevgin hepsini nasıl değiştiriyor
gözleri maviyken yaprak yeşili
senin sesinle konuşuyor elbet
yarım bakışları o kadar tehlikeli
senin sigaranı senin gibi içiyor
kimi sevsem sensin / hayret
senden nedense vazgeçilemiyor

her şeyi terk ettim / ne aşk ne şehvet
sarışın başladığım esmer bitiyor
anlaşılmaz yüzü koyu gölgeli
dudakları keskin kırmızı jilet
bir belaya çattık / nasıl bitirmeli
gitar kımıldadı mı zaman deliniyor
kimi sevsem sensin / hayret
kapıların kapalı girilemiyor

kimi sevsem sensin / senden ibaret
hepsini senin adınla çağırıyorum
arkamdan şımarık gülüşüyorlar
getirdikleri yağmur / sende unuttuğum
hani o sımsıcak iri çekirdekli
senin gibi vahşi öpüşüyorlar
kimi sevsem sensin / hayret
in misin cin misin anlamıyorum

aydınlık neyin oluyor?

aydınlık neyin oluyor senin
gökyüzü akraban filan mı
beni bulur bulmaz gözlerin
şimşek çakıyorum yalan mı
yüzünde yalazını gezdirdiğin
saçlarından tutuşmuş orman mı
akla ziyan bir şey elektriğin

ayışığı mavisi dudaklarından mı
o ışık zenginliği mi giyindiğin
uzay tozları mı yıldızlardan mı
elime dokunduğu an elin
güneşler açıyorum sahi ondan mı
aydınlık neyin oluyor senin

süheylâ değildi adın

hangi bulutlara niçin sarındın
gözlerindeki mavi kimin gökyüzü
süheylâ değildi başkaydı adın
gülüşlerin donuk neş'e öksüzü
o erken sonbahar görüntüsü

inceden inceye boyanmaz mıydın
kirpiklerinin lacivert örtüsü
süheylâ değildi başkaydı adın
ellerin buz gibi ağzının büzgüsü
kaç yalnızlığın gizli üzüntüsü

ne yapsan ne etsen anlaşılmadın
belki sebep kendini aşmak dürtüsü
süheylâ değildi başkaydı adın
nabızlarında pişmanlığın gürültüsü
gülümsemen soğumuş çiçek ölüsü

zorro / kamçılı kadın

gözlerin kaç gece eder
dudakların kaç karanfil
gülünce sehpalar devriliyor
kızgınlığın kaç yanardağı

sevişmen savaştan beter
yenen yenilen belli değil
fena halde kayıp veriliyor
kimin kolu kimin bacağı

yalnızlığın simsiyah panter
vahşiliği zehirli bir yeşil
dişleri ısırdıkça sivriliyor
bilinmez ne zaman ısıracağı

yok yok elinde ölmek yeter
cam tozu kumsal soğuk sahil
şeffaf bir sonsuzluğa giriliyor
tanrının sizi bulamayacağı

neydi o bir zamanlar

istanbul ve sen / neydi o bir zamanlar
sanki gençliğime doğru yaşlanıyordum
çengelköy'de yaz unutulmaz erguvanlar
hangi yanıma dönsem seni bulurdum
içimdeki lambanın kırıldığı anlar

istanbul ve sen / sırsıklam yaşananlar
yanardöner bir ayna yeniden ruhum
çengelköy'de yaz unutulmaz erguvanlar
gözlerinin sisinde sevdalı bir yolcuyum
hayal meyal gemiler dumanlı limanlar

istanbul ve sen / ikinizden kalanlar
tekrar tekrar ısrarla yaşayıp durduğum
çengelköy'de yaz unutulmaz erguvanlar
rüya mıdır gerçek mi kendi kendime sorduğum
istanbul ve sen / neydi o bir zamanlar

her sabah, yanılmak!..

"... belâ budur ki alıştı belâlarınla gönül
gâmın da gelse dile bâis-i meserret olur ..."

nef'î

her sabah, yanılmak!..

sabah olmak her gece kolay mı sanırsınız
bulutları dağıtıp güneş olarak doğmak
denizle gök arasında çiy yorgunu şehre
kurşun kubbeleri buğulu minareleri ıslak
soğuk bir trenden inmiştiniz / yalnızdınız

bilmem kaçıncı defadır / yine yanılmıştınız

hiç uyumamıştınız / gözleriniz yanıyordu
yolculuk sanki bitmemişti / birdenbire
kendinizi vagonda unuttuğunuzu sandınız
sanki katar soluk soluğa tırmanıyordu
dumanlı rampaları / bir kılıç gibi çıplak
tiz çığlıklarıyla aydınlığı doğrayarak

bilmem kaçıncı defadır / yine yanıldınız

jilet mavisi bir kadın elinde purosu
değdiği yer açılıyor çok fena keskin
kim olduğunu bilen yok / işin doğrusu
yüzünü kaybetmiş aynalarda arıyordu
amerikan bara tünemiş sek votka içiyor
geçmişinden rusça bir şarkı arayarak
sarhoş olamamak en büyük korkusu

bilmem kaçıncı defadır / yine yanıldınız

elbet en kötüsü sokaklarda tutuklanmak
hani bir kere iki yanınızda iki sivil polis
beyoğlu'ndan çekilip nasıl koparılmıştınız
nabız gibi vuran o kötü ve karanlık his
yakanızı hâlâ bırakmadı asla bırakmayacak

bilmem kaçıncı defadır / yine yanıldınız

yağmur gemileri

o gemiler ki yağmur taşır
gece sabaha karşı birden
korkularımıza bulaşır
gök gürültüsüyle derinden
o gemiler ki yağmur taşır
gözümüz kamaşır şimşeğinden

o gemiler ki başkalaşır
çelişkinin diyalektiğinden
gücü çok sonra anlaşılır
insana eklediğinden
o gemiler ki başkalaşır
gelişir değiştirdiğinden

o gemiler ki şafağa ulaşır
ümitlerimizin ateşinden
devrimden devrime yanaşır
nasıl da büyür kendiliğinden
o gemiler ki şafağa ulaşır
bir çığlık gibi bedreddin'den

mevsimidir

mevsimidir
müphem bir meltem yoklar dal uçlarını
gizlice ürperir yaseminler
körfezde deniz dalgın
bilinmez hangi aşktan artakalmış
vahim bir yalnızlığı dinler

mevsimidir
artık erken kararır sular
her biri bir bulut ardına sinmiş yıldızların
korular terk edilmiş
ağaçlar duman duman
yalılar tenha
kanlıca ilk yağmurla serinler

mevsimidir
nedense ölmeye heveslenir insan
uzaya
bir avuç yıldız tozu gibi savrulmaya
rayından çıkmıştır yaşamak
bir eskimişlik duygusu nereye baksan
gücü yetmez kimsenin kimseyi kurtarmaya
çünkü ne güzeller
zehir zemberek güzeldir artık
ne zehir zemberek çirkindir
yeni çirkinler

yalan / şehir

ne büyük bir yalan bu şehir
karşı sahil yağmur bulutları
ışıklar üstüne teyellenir
bir yanılsamanın ışıkları
epeyce titrek
hicranlı sarı

mâhur mu yoksa nihâvent midir
eski bir şarkının rüzgârı
hangi bestekâr unutmuş kim bilir
yalnızlığa dağılmış mısraları
güftesinden
sonbahar akşamları

nedim-î şeydâ'dan sanki bir şiir
ayaklandıran çağrışımları
"kız mısın oğlan mısın kâfir"?
kandilli küçüksu anadoluhisarı
bir yerde "üç çifte kayık"
intizar eyler hünkârı

bir yalan ki durmadan eksilir
bakarsın o resim hicranlı sarı
inanılmaz bir hızla her an değişir
şirket-i hayriye'nin yorgun vapurları
toplar her iskeleden beyhude yolcuları
yalandan yalana kaç şehir eskitilir

yanılsama

hiç görmediğim gökler vahşi yeşil
ağır şehirler oturmuş altına
içinden sular geçiyor erimiş cam
parıltıdan göz gözü görmez olmuş

bu kız sevdiğim o kız değil
bir başka yüz takmışlar suratına
kendisiyle kavgalı sabah akşam
kirpikleri maviymiş dudakları mormuş

insanlarla yanılmış eski sahil
şarkılar asılı günün her saatına
hangi rastladığıma kimi sorsam
kimin kim olduğunu bilmiyormuş

denizin üstü yıldız çil çil çil
dağların arkasında saklı fırtına
kötü bir rüyadaymışız tamam
ne yapsan bir sona ermiyormuş

uçuk kızlar balladı

uçuk kızlar sızıyor uykularına
soğuk elleri mosmor gözleri loş
fena halde sarhoş
içine ağlayan
ayılamayacak bugünden yarına
hayatları nafile
hayalleri boş
donuk dudaklarının kıyısında kan

nasıl kayboldukları anlaşılamıyor

sanki hep borçludurlar başkalarına
en kral sebep mumya yalnızlıkları
sorular büyütürler
cevabı olmayan
baykuş kahkahaları bütün şakalarına
başlayıp korkudan
yarım bıraktıkları
aranıyor anonsu polis radyolarından

nasıl kayboldukları anlaşılamıyor

bu nasıl sonbahar?..

"... dilde gam var şimdilik lûtfeyle gelme ey sürûr
olamaz bir hanede mihman mihman üstüne ..."

râsih

bu nasıl sonbahar?..

böyle sonbahar mı olur
tadı kalmamış
eylül akşamlarını fena boşaltmışlar
ne o kızlar hani
varla yok arası
bir tebessüm gibi
hayalimizde yaşar
sinemadan çıkmışız
yağmur başlamış
ne vahim
bir korkunun birden anlaşılması
beyoğlu'nda karartma
eflatun tramvaylar
o gizli hüzünler ki
hiç anlaşılmamış

böyle sonbahar mı olur
yüreği titremiyor
asfalt beton ve cam her tarafı otomobil
bilançoda bir rakam
çektiğimiz acılar
bitmesiyle bir oluyor aşkların başlaması
telefonda bozdurulup
duygular kirleniyor
mavi mora dönüşmüş
sarılar çoktan yeşil
yanlış ama kim biliyor
bir de bu var
yaşamak
doğruların yanlışlarda aranması

boğaziçi'nde sis
unutulmuş vapurlar

ayaküstü aşk

görünmez camlara mı çarptım
dalgınlığın aynasında o akşam
bambaşka bir şehre uçacaktım
yıldız yağmurundan sırılsıklam
yalnızlığımda o kadın bekliyordu

yanlış bir hayalin şehrinde kaldım
sevdiği ben değilim anlatamam
o aşk bu değildi tasarladığım
büyük bir tenhalık nasıl korkmam
korkularım bir canavar doğurdu

bilmem n'apsam nereye kaçsam
yeşil karanlığında ağır tutsağım
gözlerinden çıkmak başlıca tasam
saçlarının zincirinde elim ayağım
kirpikleri süngü takmış bir ordu

bütün saatler bir anda durdu

ayaküstü intihar

korkunun bıraktığı yerdeki kız
ölümünü o dakika tanıyor
bir muamma intihar nedeni
oysa genç az bulunur bir ağız
teni hiç kullanılmamış elleri yeni

korkunun bıraktığı yerdeki kız
yasaklarını mı aşamıyor
bir başkası olmak mı isteği
yoksa kendine mi ulaşamıyor
yok mu bir yürekten seveni

korkunun bıraktığı yerdeki kız
hızla karanlığa azalıyor
çizgilerinden çıktı bedeni
ortada kan kokusu kalıyor
ne geleni var ne gideni

ayaküstü cinayet

bira yeşili oğlan alaca bıyık
bir eli silahında uyur / neme lazım
murassa bir kılıç gibi yakışıklı
çetrefil dili var anlayamadığım
kulağı tırmalıyor hayli çapaklı

yıldızlardan çok fena alacaklı
olanca aydınlığını yürütmüşler
dilinin altında bir şeyler saklı
zindan karanlığında öğütmüşler
galiba gün ışığına meraklı

bir yosmaya takılmış saçaklı
adamın aklını başından alan
kahkahası bol iyice çıngıraklı
allığı ruju yalnızlığına bulaşan
hele yürüyüşü nasıl tumturaklı

dolar yeşilinde yosmanın aklı
ne yapsa boş bira yeşili oğlan
bu işin sonu tabancalı bıçaklı
siyah beyaz bir film belki bir roman
ayaküstü cinayet suratı ağlamaklı

üsküdar paşakapısı izmir'li osman

"aranıyor"

bak sözümü dinle çok fena ıslanmışsın
kirpiklerinde parlak su damlacıkları
yüzün bütün ıslak dudakların soğumuş
titremek geliyor içinden durmaksızın

yine silme bulut büyükdere açıkları
o şilep geçiyor yine siste boğulmuş
ortaköy'de görmüştük sahlep içerken
birbirimize sevdalı açıklamaksızın

biter mi hiç insanın kendine soracakları
hâlâ o kız mısın herkese meydan okumuş
afişlemeye giden kalkıp her sabah erken
fakültede tutuklanmış sınav çıkışı ansızın

dağdağalı yılların biz kayıp çocukları
aşkımız sabıka kaydı gençliğimiz uçurulmuş
ekmek al ben unutmuşum eve dönerken
gülümse tozu gitsin yalnızlığımızın

düşünme yakalanırsak olacakları
farkına varmasınlar arandığımızın

ben tuzparça yerdeyim

ben tuzparça yerdeyim o bir düğüm dolaşık
ne karanlık bir gece arkası görünmüyor
yıldızları dökülmüş yaptığımız yanlışlık
başladığımız örgü nedense yürümüyor
model seçimi kötü hesaplaması çok zor
halbuki bir zamanlar ne hızlı başlamıştık

sanki o karanfiller vazosunda duruyor
boğaz'ın lacivertine aydan dağılan ışık
eli saydam bir büyü elime dokunuyor
ikimiz sanki hayal tepeden tırnağa âşık
asla görülmeyecek bir filmde yaşamıştık
bugün vardığımız yer gözümü korkutuyor

o vücudunda rahat kendisiyle barışık
ben kendime kısayım bu aşk bana sığmıyor
neş'esi köpük köpük işi gücü taşkınlık
taşıdığım tasayı besbelli taşımıyor
benim varlığım her an korkudan aşınıyor
vehimlerim bir orman ıssızlığa alışık

çiftin çifte yalnızlığı

soğuk ağaçlar yaprakları buz tozu
fahişeler kırmızı ağzı burnu duman
hiç kimse bilmiyor kaybolduğumuzu
ne polis ne basın ne haber bir radyodan
tarlabaşı'ndaki yamuk bir oteldeyiz

asansörde küf kokusu koridor kimsesiz
kimliğimiz yakışmıyor başkasını denedik
ben dolu tabancayım o dalgalı bir deniz
camlar sabah oluyor bütün gece seviştik
hâlâ duman tütüyor kalçalarından

en büyük kumar ölmek hiç anlaşılamadan
yoksa deneyecek miyiz bu tatsız kumarı
kim kurtulmuş çiftlerin ağır yalnızlığından
biri öbürünün kazılmamış mezarı
çok gençtik belki ondan bunu kestiremedik

çiftin çifte yalnızlığı en büyük rezillik

di'li geçmiş...

"... ey meh leyâl-i vesvese hîz-i firâkta
sen gelmeyince hâtıra bilsen neler gelür ..."

nâbi

di'li geçmiş

1.

gecenin karanlığında uzun adamlar
  yanlış bir yağmurun iplerine dolaşmış
    daha yanlış bir yalnızlığa doğru gidiyor

      senin beklediğin gemiler hiç gelmeyecek

hiç gelmeyecek o uzun saçlı çocuk
  hani geceleri dudaklarını boyayan
    korkunç bir çetrefilliğin uçurumundaki

ne kimse onu bekliyor ne de o kimseyi

daha sonra kara trenler ışıksız trenler
  uçuşur ateş böcekleri asker sigaraları
    savaş henüz başlamamış eli kulağında

herkes kimi öldüreceğini tasarlıyor

di'li geçmiş

2.

aydınlığı bu kadar soğutabilmek ne zor
bulutları küçük camlara sığdırabilmek
mahzun yolcuların baktığı pencerelerdeki

okullar erken tatile girdi çünkü savaş

sessizlikten uyanırsın gece sabaha karşı
alışık olmadığın bir saat üç buçuk
hiç üşümediğin bir rüzgâr sokaklarda

yalnız bir çocuk geceleri çok kalabalık

deniz kuşları mavi beyaz tuzlu rüyalarına
gülcemal yola çıkmış iki baca dört direk
uzak çan sesi gezinti güvertesinden

bütün bir ömür varılamayacak o liman

di'li geçmiş

3.

boğaziçi'nde yağmur dumanı edebiyat-ı cedide
–uzakta bir piyano onu bişüphe bir kadın çalıyor–
cenap şahabettin'den kalktı "inşirâh" kime
uğrayacak

intihar etti beşir fuat anlayan tek kişi çıkmadı

porselen vazoda yaseminler şevki bey hicâz
sedefli udundan damla damla azalan paşa kızı
peder bey merhûm selânik'de şehîd-i hürriyet

ah nerde mülâzimler o eski mülâzimler

teşkilât-ı mahsûsa'dan kolağası fikri bey tırnova
tebriz'den getirmiş mutantan mahzunluğunu
iki kadeh rakı arkasından hain redifli gazeller

"kantocu" peruz seyrânda seyr-ü sefer meflûç

berlin'den avdetinde hilmipaşazade eflâtun bey
hicrânını almanca tekellüm edermiş rivâyet
hoelderlin nâm şâirden mahzumeler okuyarak

öğle ağır yalnızlığı herkese vermiyorlar

ne kadar izmir / 1

akşam uçuşan o beste kürdili hicazkâr
bir genç kızın tamburundan hicrânla dolu
mimozalar çiçeğe durmuş civciv sarısı

yarasalar kara bir haber gibi dağıldılar

gözleri kalın sürmeli kirpikleri rimel
kumral saçlarını "avrupa" kestirmiş
o hangi kadın dudakları "yürek" boyalı

yeknesak nal sesleri atlı tramvayın

izmir palas'da miralay zeki bey çok sigara
kolu sakarya'da kalmış "mâlûlen mütekâit"
gâzi'yle rakı içmişliği var / hâlâ anlatırlar

kordon'da akşam kızıllığı tenha martılar

kapısı yaldızlı kupa arabası çifte at koşulu
pasaport iskelesi'nden izmir palas'a rahvan
hoş geldiniz nevnihal hanım bendeniz zeki

içindeki o harp ne yapsa bitmiyor ki

ne kadar izmir / 2

ay ışığında donuk ince ve uzun
soru işaretleri midir gece leylekler
sabahlara kadar sordukları nedir

denizde yıldız zenginliği uzakta izmir

müstesnâ açık balkon kılcal hanımelleri
kristal nargilesiyle hemhâl şam'dan getirmiş
zurefa-yı kirâm'dan nurhayat hanım

saçını "erkek" kestirmiş kravatı italyan

akşam sefalarına tenhada ud çalan kim
selim-i sâlis damlıyor kanlı mızrabından
"hâlâ kanayan kalbimi aşk âteşi dağlar"

"hizmet" gazetesi sermuharriri zeynel besim

sarhoş mandolinleriyle sandalda italyanlar
"her çeşit motor aksamı ithal edilir"
feltrinelli ve şürekası'na rakip bulunamıyor

inciraltı'ndan son seferi "uşak" vapurunun

limanda gece vardiyası kuru üzüm ve incir
pul pul terlemiş tahmil tahliye amelesi
çift atlı arabalar hangi rüyayı taşıyor

sırada alman şilebi var s/s brandenburg

ne kadar izmir / 3

tuzlu ve uzak temmuz'ları osmanzade'nin
şu geçen son tramvay mıdır iskele'ye
çatalkaya'da yıldız yağmuru kızılca kıyamet

ilk incir mahsulü borsa'ya yarın geliyor

yazıhanenin camları yumuşamış öyle sıcak
ter buharlaşıyor havada yeşil sinek vızıltıları
halimağa çarşısı'nda hamallar izmir'i taşıyor

banco di roma'da ayrı bir hesap açılacak

"mübâdil" osmanidis'in evinde rumca konuşulur
bunlar yanya eşrafındanmış çok zengin
uykularında sabaha kadar akdeniz çocukluğu

bütün karşıyaka kızı nilüfer'e tutulmuştur

bacakları mevzun beli ince burnu afrodit
çarşıda bisiklete binmiş beyaz bir kuğu
hayal defterinde sevgilisi robert taylor

tavla rüzgârı sert esiyor hepyek ve düşeş

zeki bey'in kahvesi nargileler rafta lejyoner
yandan çarklı bir / ıhlamur iki / adaçayı üç
"küçük" tal'ât bey dalgın / kafkasya'da mıdır?

mehtapta gülümseyen alaycı yunuslar

ne kadar izmir / 4

yağan güneş tozudur billûr palmiyelerden
ne çok ağustos böceği / yalnızlığa uzayan
deniz süt liman / yaprak kımıldamıyor

ispanya'da iç savaş "non passaran!"

ışıktan süs kılıçları ayna parıltısından
buz mavisi sürahiler aydınlığa doymuş
ışımadan boğulmuş üzüm taneleri

ne çok ağustos böceği / yalnızlığa uzayan

nefesini tutmuş askıda kızlarağası hanı
new york borsası'nda buhran / fiyatlar düştü
bıçak açmaz lövanten ihracatçısının ağzını

çünkü matmazel raymonde'la evlenecekti

karabiber ağaçlarının yanına yaklaşılamaz
ne çok ağustos böceği / yalnızlığa uzayan
bombilibom'dan çikolata alıyor / kim bu
çocuk

naldöken'de bir nefer atladı atlı tramvaydan

parlak yeşil körfez'de cıvalı ışığın kalınlığı
sıcağın krallığı mutlak artık ne ses ne soluk
yalnız ağustos böcekleri / yalnızlığa uzayan

taze kesilmiş karpuz kokusu / tek ferahlık

ne kadar izmir / 5

kalın sonbahar hüzünleri / mektepler açık
"türküz cumhuriyetin göğsümüz tunç siperi"
soğuk denize dalıp çıkan karabataklar

zincirleme şimşekler ki küf yeşili kilitlenir

yağmur sersemidir taşlıkta ıslak serçeler
herkes ulucak'tan dönmüş menemen yasak
"hükümet önü"nde kubilây'ı kesmişler

divan-ı harb-i örfî / menemen'de sehpalar / sehpalar

camlardan bakan o baylan kız / habersiz midir
bulutlarda kaybolmuş bakışları / tahrirli ela
gramofonda "deniz kızı" eftalya / bestenigâr

karşıyaka sinemalarında nedense fransız filmleri

dudaklarını kelebek boyamış ferhunde hanım
balkonda kaşlarını alıyor elinde dev aynası
yüreği fena karanlık / bu kaçıncı sigara

kocasından tiksinirmiş sevdiği adam da ondan

iskeleden kalktı cumhuriyet vapuru / akşam
camlarında gözyaşları / giden çocukluğumuz mu?
körfez'de sis yoğunluğu / izmir görünmüyor

birden ışıktan kılıcı küstah projektörün

çağrışımlar

"... sunar bir câm-ı memlû bin tehî peymâneden sonra
döner vefk-i murâd üzre felek ammâ neden sonra ..."

sâbit

– 1. birbiri olmak!..

gece
ıssız bir mağazada
yapayalnız
iki kız
boy aynalarına girmiş
sessiz sedasız
yüzlerini değişeceklermiş
birbiri olmak için
hangisi hangisidir
artık anlayamadığımız

onlar mı yalan söyledi
aynalar mı yalan
yüzlerinden mi bıkmışlardı artık
yoksa
birbirine mi hayran
ne olursa olsun
neresinden bakılırsa bakılsın
artık tek bir şey kesin
bir daha çıkamayacaklar
girdikleri aynalardan

– 2. m'ba

geceye saydam bir tokat
tutuştu kıpkızıl neonlar
"hotel senegal"
dışarda soğuk bir yağmur
gizlice buz tozu
içerden o vahşi tat
fildişi sahili'nden tam-tamlar
ne kadar gizemli
ne kadar derinden

inanılmayacak kadar beyaz
yamyam dişleri arasında
mısır sapından piposu
yassı ve küt
burun deliklerinden
salkım salkım dumanlar
ışık çakıntıları pırıl pırıl kafasında
uyanır uyanmaz
çünkü her sabah
saçlarını usturayla kazıtıyor

üstüne yoktur doğrusu
otelin camdan terasında
m'ba / başlı başına bir örgüt
konuştuğu kim varsa
o dakika anti-emperyalist
o dakika afrika'ya kazandırıyor

– 3. o kızlar...

o kızlar değil
bunlar
hani saçları kehribar
çalınmış iki zümrüt ki gözleri
kabahatlı bakar
onlar
asla gelmez sana
sen kalkıp gidersin
her akşam
şehvetleri düzeltir yanlışlığını
harıl harıl
sabaha kadar

– 4. beykoz'a yolculuk

şirket-i hayriye'nin
en sonbahar vapuru
"halaskâr"
sırtlan çığlığı bir düdük çalıp
su tozu bir dumanla kalkar
galata köprüsü'nden
güverte soğuk
sigaraların ateşinden
rüzgârda kıvılcımlar
"... valde sizlere ömür
beykoz'a yolculuk ..."

"... iyileşeceğinden
ne kadar umutluyduk
geçen ziyaretimizde
ud çalmıştı bize
'... nihansın dideden
ey mest-i nâzım!..'
nasıl da mutluyduk
dün gece
sabaha karşı
işte ansızın ..."

"... insan annesi ölünce anlar
içindeki çocuğun
hiç ölmeyeceğini
aklına geldikçe kahrolur
bunu anlamakta
neden
bu kadar geciktiğini ..."

– 5. kanlıca'da mehtap

mehtap denizde inceliyor
sanki uçuşan ateş böcekleri
en kör en karanlık bakanların bile
görebilecekleri

mihrabad'da bülbüller
yüreklerine korku salan
yoksa bir şey mi gördüler
heyecanlı ötüşleri
kıvılcımlar halinde
yıldızlara yükseliyor

kanlıca'da unutulmuş
ahşap bir yalıda
belki edebiyat-ı cedide'den kalan
o pirinç mangaldaki
öylece kurumuş
sahur ateşleri
ve eşref ağa'dan
bülbüllere inat
"aşıkâne" bir feryat
–ki uzaktaki
münzevi bir piyanodan
rüyalarımıza giriyor

yankılı bir karanlıkta
büyük su şarıltısı
gökyüzüne uzanmış
lacivert serviler
sonra açıp devasa kanatlarını
ağır ağır dünyadan
bir ejderha havalanır
yıldızları örterek
meçhul gezegenlere

– 6. ikinizden hanginiz?

ikinizden hanginizin
saçları gece laciverdi siyah
yıldız tozundan ışıltılı
ve zengin
bakır çalığı gözleri
derin
yer yer
eflatuna çalıyor

ikinizden hanginizin
nemli dudakları fuschia
kirpikleri kaşlarına dolaşık
ağzı fena halde âşık
başladığı her öpüşte kalıyor

ikinizden hanginizin
neyi noksan neyi fazla
ikinizden hanginize sorsan
her defasında
kendisini ötekisi sanıyor
çok fena aldanıyor

sahi siz
hanginiz
hanginizsiniz

– 7. mustafa suphi'nin neferi

aynalıçeşme'deki bekâr odası
nemli soğuk o boşluk
o kadar tenha ki
    insanın fısıltısı
yüksek tavanından yankılanıyor
    camları sırılsıklam
    donuk bir boşluk
        dışarda / neredeyse akşam
        "hicranlı" bir yağmur yağıyor

uzun ve "matruş" bir adam
kaybolmuş piposunun dumanları arasında
elinde bir kitabın rusçası
    sanki bakû'dadır
    "doğu halkları kurultayı"nda
kırmızı gözleriyle dalmış
salondaki "galeyan"a bakıyor
    "... az önce kürsüden indi
        zinovyef yoldaş
            alkış kıyamet
    bütün millet ayağa kalktı
        bu işin sonu selamet!.."

aynalıçeşme'deki "bekâr odası"
camları sırılsıklam
dışarda / handiyse akşam
"hicranlı" bir yağmur yağıyor

vahim bir suç işler gibi konuşmaktayız
başbaşa bu defa
bir ben
bir de o
uzun ve matruş bir adam
ne kadar da uzun
yorgun elleri
parmakları adeta
yerlere akıyor

mustafa suphi'nin "neferi"
"sarı" mustafa

– 8. yoksa "tecrit"te misiniz?

siz kimsiniz
yoksa kimsesiz misiniz
neden soğuk böyle
soluk benziniz
yoksa haftalardır
"tecrit"te misiniz
kapı duvar sağır
arayan soran yok
o dipsiz boşluğa
düşmekte misiniz?

– 9. yazın son günleri...

ufkun sonsuzluğuna
hiç şaşmıyorlar
rüzgârın gizli ıslığını
hiç kimse işitmiyor
hangisi anlayabilir
yazın son günlerinde
tenha plajın
ağır hüznünü

bana bir şimşek çak

"... leşger-i gazâ geldi dil şehrine kondu çok çok
koptu yer yer fitne vü âşüb-ü gavgâ semt semt ..."

bâkî

sonra o güller

sonra o güller
ay ışığında vahşi
bilinmez hangi acıların kanattığı
sonra o saklı kokular
yapışkan ıslak ve dişi
insanı tepeden tırnağa
ter içinde bırakarak
sonra o sıcak
o çocuk gülüşleri uzaktan
içine sanki yıldızların aktığı

sonra bülbüller
yahya kemal bey'in
kanlıca'da bıraktığı
karışır en ümitsiz yalnızlığa
sabaha karşı çırpınarak

sonra "melâl ve hicrân"
ve çaresizliği boş bir silah gibi taşımak
bakıp o yoksul kalabalığa
parmak uçlarında kan
"nobran ve derbeder"
sonra hayaller
hayaller
hayaller
"kürt" mustafa divan-ı harbi'nde sanık
"kemalist" fedailerin yaşattığı
–körüklü çizme avcı ceketi kayzer bıyık–
teşkilât-ı mahsûsa "artığı"

sonra müstesna ölüler
"melâli anlamayan" neslin tanıyamadığı
sultan galiyef mollanur vahidof
ve mustafa suphi ve ethem nejat
görünür zaman zaman
saat o saat
kıvılcım yüklü bir duman
etrafta barut kokusu
boş mermi kovanları
boşalmış fişeklikler
ve "mazlum milletler"in uğultusu
bir dağdan öbür dağa yankılanan
asya'dan
afrika'dan

sonra boğaz'ın pusu
fecrin en dokunaklı anları
ezanlar dağılıyor eski istanbul'dan
beylerbeyi sarayı'nın
sabah mahmurluğuna
şeker ahmet paşa'nın
kayıp bir tablosundan
eflatun ve mor
martılar uçurulmuş
bir yağmur loşluğuna
kimse kimseyi anlamıyor
yâkup cemil bey çoktan
teşkilât-ı mahsusa'dan kovulmuş
idam mangasının kurşunları yağıyor
göğsündeki "liyâkat nişanı"na

yani epeyce zindan

gelirdi devrilirdi nisan
müstesna çiçek kokularıyla
insanın kafasını karıştıran

yukarda bir akşam
ebruli bir akşam ki
perde perde açılan
bir şaşaa bir şehrayin bir ihtişam
billur kadehlerde rakı
bulanık
duman duman
dudaklarda mısralar
mısralar ki nâzım'dan
savaş yıllarının ağır karanlığında
ufkumuzu gizlice aydınlatan

gelirdi devrilirdi nisan
müstesna çiçek kokularıyla
adamın kafasını karıştıran
sonra birkaç sansaryan hanı
birkaç duruşma arkasından
sağırların dilsiz sükûneti
yani epeyce zindan

bu yaz da...

neden aynı kızlar
neden yine boğaz'da
bu yaz da
kirpikleri dargın
dudakları kırgın
gizli bir nazda
yoksa tenha mıdırlar belki biraz da
neden aynı kızlar
neden yine boğaz'da
bu yaz da

geçmişle geleceğin
kesiştiği çaprazda
yine aynı sevdalar
aynı ihtirastan
aynı çıkmazda
hayali bir ferahnak
görünmez incesazda

neden aynı kızlar
neden yine boğaz'da
bu yaz da

hesap kitap

hesap kitap
ne de olsa insanız
korktuğumuz da olmuştur
    ne yalan söylemeli
dip çöküp ferane avlularında
    soğuk duvar diplerine
çifte kelepçeyle cıgara içtiğimiz
    peynir ekmek yediğimiz
        meyyus ve düşünceli
hesap kitap
ne de olsa insanız
korktuğumuz da olmuştur
        ne yalan söylemeli

mapusanede mehtap
bakır çalığı
    küf yeşili
ay ışığında şakırtısı
        idamlık tesbihlerin
uykusunda sayıklayanlar
hafızanın perişanlığı
        çağrışımların seli

mapusanede gece
dışardakinden çok daha kalın
çok daha karanlık
fosforlu ve derin
sübyan koğuşu pejmürde
kadınlar koğuşu bitap
siyasiler vesveseli
mapusanede mehtap
bakır çalığı
küf yeşili

hesap kitap
ne de olsa insanız
korktuğumuz da olmuştur
ne yalan söylemeli

bana bir şimşek çak...

bana bir şimşek çak
ortalık fena karanlık
yüreğim örtülüyor
ağır bir dalgınlığa genişliyorum
durmadan değişen o mevsimde
dağlarda kalın
omuz omuza bulutlar
çok fena kalabalık
ellerim çıplak
bana bir şimşek çak
kötü bir tuzaktayım
bilmem ne yapsak
aklımda fikrimde onlar
yaşlı ve genç
erkek ve kadın
korkularıma tutsak

bana bir şimşek çak
    içim içime sığmıyor artık
vahim bir çağrışımdan
        daha vahimine atlamaktayım
bana bir şimşek çak
        belki fena halde
            yanılmaktayım
o ince kız çocuğu
    gün doğmadan her sabah
bir hapishaneden bir nezarethaneye
    kelepçeli götürülüyor
        dudakları titrek
            gözlerinde buğu
bilmem ki nasıl anlatayım
bağışlanmaz suçu dünyayı sevmek
    bir de o
    adını bile bilmediği
    kıvırcık saçlı "devrimci" öğrenciyi
        fakülte kapısında vurulmuş
                yağmurun altında
                    çıplak

bana bir şimşek çak
çok yanlış anlaşılmaktayım
hesabım yanlış bir mahkemede görülüyor
içimdeki zemberek
boşandı boşanacak
yüreğim örtülüyor
yaşamak mı gerek
yoksa unutmak mı
şaşırmaktayım
galiyef "yoldaş" ne olacak
galiyef "yoldaş" sibirya sürgünü
sanki yalın bir bıçak
kayarak
bir kırlangıç hızıyla
bulutların arasından
karanlığın böğrüne saplanacak

galiyef "yoldaş" ne olacak
galiyef "yoldaş" sibirya sürgünü
elinde bir mektup eski yazıyla
artık yüzünü bile unuttuğu
karısından
burnunda sadece kokusu
ilkbahar kadar müşfik
sonbahar kadar yumuşak
galiyef "yoldaş" ne olacak
avrasya'da hâlâ "mazlumlar"ın uğultusu
kısa bozkır atlarının nallarından
gizli kıvılcımlar ki etrafa saçılıyor
"azadlık" mermileridir
çekirdekleri çelik
cehennem gibi sıcak

bana bir şimşek çak
salâ veriliyor görünmez minarelerden
izmir'de "istirdat"ı yaşamaktayım
bir yangın soluğu sokak içlerinden
kordonboyu'nda muzaffer atlılar
fahrettin paşa'nın süvarisi
bana bir şimşek çak
yolumu aydınlatacak
gazi'nin gözlerinden
mavi bir şimşek
kuva-yı milliye mavisi
aynı emaneti taşımaktayım
"hürriyet ve istiklal benim karakterimdir"
çünkü hain sinsi ve korkak
aynı düşmana karşı
savaşmaktayım

"... o kavimler ki hakiki yolu buldum sandı
ermeden doğru yola hepsini susturdu ölüm
öyle bir ukde ki hal etmedi bir kimse onu
vurdular hepsi düğüm üstüne bir başka düğüm ..."

nâsırüddin-i tûsî
çeviren: hüseyin rifat

meraklısı için ekler

Alıntılar, Zeynep Ankara'nın,
"Yalnız Şövalye Attilâ İlhan" kitabındandır.

ATTİLÂ İLHAN ŞİİRİ'NDE BİLEŞİMLER

Metin Celâl

Ciddi olarak okuduğum ilk şiir kitabı *Tutuklunun Günlüğü*'dür. Bana şiirin ne kadar önemsenmesi gereken bir iş olduğunu öğreten de... Sonraları sıkı bir şiir okuyucusu olduğumda, büyük bir merak ve açlıkla okuduğum şairlerden biri de Attilâ İlhan'dır. Yine de geriye doğru dönüp baktığımda tek tek şiirleri hatta kitapları hakkında düşündüğüm halde, bütün olarak Attilâ İlhan şiiri hakkında yazmaya nedense girişmemiştim. Belki okuyucu olarak onun şiirini kendime çok yakın bulduğum için bu tip bir yazı çalışmasının ona yabancılaşmama neden olabileceğini düşünmüş, içimden geçirmişimdir... Belki de gerçekçi bir şekilde Attilâ İlhan şiiri hakkında düşünce üretemeyeceğimi, duygusal davranacağımı düşünmem beni alıkoydu.

Elli yılı aşkın süredir şiir yazıp yayımlatan, 70 yıllık koca bir çınar gibi varlığını yaşadığımız bir şair hakkında yazmaya nereden başlamalıyım, onu da bilmiyorum. Belki de onun yazılarında sık sık değindiği "bileşim" kavramından başlamak gerek. Attilâ İlhan şiirinin ilk anahtarı olarak bu kavramı görüyorum.

Attilâ İlhan şiiri bileşim'lerle oluşur. "Aynı zamanda Türk ve Batılı olabilen estetik bir bile-

şim"dir onun savunduğu. Ama bu estetik bileşime ulaşabilmek için birçok sarmal oluşturmak, birçok değişik bileşimi daha yaratmak, bir araya getirmek gerekir.

Bileşimlerden en önemlisi ve belki de temelde olanı "ulusal bileşim" olsa gerek. Attilâ İlhan, ulusal bileşimi, Halk ve Divan Edebiyatı kaynaklarından yararlanarak bunlardan çağdaş bir içerik üretmek olarak tanımlıyor. "Amacım, diyalektik bir bakış açısıyla geçmiş edebiyat kaynaklarını eleştirel bir gözle ele almak, içeriklerini irdelemek, sanat tekniğine ilişkin özelliklerinden yararlanmak, böylelikle çağdaş içeriğin daha yaygın, etkili olmasını sağlamaktır," diyor bir yazısında.

Gerçekten de Attilâ İlhan şiirinin bir boyutunu bu özellik oluşturuyor. Sürekli olarak izlenen bir damar aynı zamanda... Şiir kitaplarının yapısal bir çözümlemesini yapsak; her kitabı oluşturan bölümlerden en az birinin Divan Edebiyatı'ndan biçimsel açıdan ve söyleyiş olarak yararlanan şiirlerden oluştuğunu, bir başka bölümdeki şiirlerinde halk şiirinden aynı şekilde yararlandığını görürüz. İlk şiir kitabı *Duvar*'ın ikinci baskısına (1959) yazdığı önsözdeki "... halkçı ve toplumcu şiir, halk yığınlarını sarabilecek geniş soluklu bir koçaklama şiiri tutturmak istiyordu. Böylelikle yeni Türk şiiri yeni koşullara yerleşirken, hem yüzyıllardır değişe değişe sürdürüp getirdiği milli sesi korumuş olacak, hem de halk şiiri geleneği aydın şairlerin işe karışmasıyla yeni bir kan kazanıp değerlenecekti," sözleri, bir anlamda da bu noktanın

daha o günden belirlendiğini işaretler. Yine o önsözde belirttiği gibi, *Duvar*'daki şiirlerin yarısı bu anlayışla yazılmış ve bu büyük halk şairlerine yaslanmıştır.

Ama bu yaslanma sadece biçim ya da söyleyiş açısından değildir. Aynı zamanda şairin toplumcu kişiliği nedeniyle, bu halk şiirinden kaynaklanan ilk dönem şiirlerinde kendisinin "memleket havası" diye tanımladığı köye, köylülüğe, doğaya dönüklük, Anadolu görüntüleri, yaşantısı hâkimdir. Milli değerler, Kurtuluş Savaşı'nın önemi, özgürlük tutkusu, bağımsız bir millet olmak gerekliliği gibi konular bu şiirlerde işlenir. Tabii bu özellikler, şairin 40 kuşağı içinde olmasından ve döneminden de kaynaklanıyor. Büyük bir savaştan, İkinci Dünya Savaşı'ndan çıkılmış, tek parti yıllarının ağır siyasi baskılarından daha yeni kurtulunmuş ve 60'lı yılların özgürlükçü havası solunmaya başlanmış...

"Birden fark etmiştim ki, Türkiye'de önemli yapıcı güç soyut olarak değil somut olarak bu halktır, Kuvayı Milliye, bu halkı harekete geçirebildiği için başarılı olmuştur, bu halkı harekete geçirebilmek ise ancak 'üretimde ve kültürde' onunla bir ve beraber olmakla olasıdır" der, *Ben Sana Mecburum*'un Meraklısı İçin Notları'nda ve amacının köylüleri, işçileri, aydınları yeni bir Kuvayı Milliye'ye çağırmak olduğunu belirtir.

Ulusal bileşim anlayışının halk şiiri ayağının böyle bir niyeti olmasına rağmen, Divan Edebiyatı ayağında bence biçimsel tercih önce gelir. Şair o

biçimin üzerine kendi imge yapısıyla yepyeni bir şiir kurmayı dener. Aruzun içine aruza rağmen yerleştirilen görkemli sesi yakalamaya çalıştığını belirtir *Yasak Sevişmek*'in Meraklısı İçin Notlar'ında.

Halk şiirini kutsayıp Divan Edebiyatı'nı karalayanları uyarmayı da ihmal etmez. Ulusal bileşime ulaşmak için her iki edebiyatın kaynaklarından da yararlanmak gerektiğinin altını çizerek belirten şair "... nasıl Divan bir azınlık estetiğiyse, onun gibi folklor da az gelişmişlerin estetiğidir. Ham folklorla sanat olmaz, ancak yüceltilmiş bir estetiğin malzemesi folklordan alınabilir. Nasıl ki saray ve konak sanatından da alınabilir," der ve içeriğin çağdaş olmasının en önemli gereklilik olduğuna işaret eder.

Şairin, dönemine uygun bir şekilde kendini görevli, bir misyona sahip hissettiği, asıl görevinin şiir yazmak kadar, belki de ondan önce dünyayı, özellikle Türkiye'yi değiştirmek olduğunu unutmamak gerekiyor. Bence, Divan Edebiyatı'na yönelmesi ve ondan da yararlanmak gerektiğini düşünmesi, Osmanlı'yı araştırmaya, tarihini sorgulamaya başladığı döneme denk düşer. Attilâ İlhan'ın en önemli özelliği olan kuşkuculuğu, varolanla yetinemeyip hep ötesini aramasıdır bunun nedeni. Resmi tarihi de, toplumcu düşüncenin tarihini de incelemiş, tartışmıştır ve şimdi ötesine geçmek istemektedir. Bu yaklaşımının toplumcu bakış açısı ile çeliştiğini sanmıyorum. Üstelik onun ulusallık anlayışıyla da örtüşür bu. Bu ülkenin tüm değer-

lerini kendinde yoğurmak, değerlendirmek isteği, Divan Edebiyatı'nı bilmeyi, Osmanlı tarihini derinlemesine araştırmayı gerektirir. Bu kez, "klasik Türk şiirinin havasını yeni ve toplumsal içerikle bağdaştırarak verme"nin yollarını arıyordu. Ve bu çabanın "yeni ve çağdaş bir Türk şiirinin kurulmasında etkili bir yöntem"i bulmaya çalışmak olduğunu söylüyordu *Tutuklunun Günlüğü*'nün Meraklısı İçin Notlar'ında. Ama ilk dönemler, bu tarz şiirlerinde daha çok Osmanlı tarihini sorguladığını da unutmamak gerek. Bir yerde biçim bazı şeyleri belirliyordu...

Öte yandan, şair Nâzım Hikmet'in şiirinin başarısının temelinde yatan etkenin sanıldığı gibi tamamen yeni, geçmişten kopuk bir söyleyiş değil, aksine geçmişini sahiplenmesi ve bu şiirin üzerinde yeniyi oluşturmasından kaynaklandığının farkındadır. Nâzım Hikmet'in "toplumsal gerçekçi sanat yöntemini hem halk şiiri, hem de Divan şiiri geleneğine bağlamak başarısını gösterdiği" tespitini yapar.

Her şiiri, her şairi öncelikle çıktığı dönem içinde incelemek gerekiyor. Attilâ İlhan'ı döneminde ele almazsak, baştan beri anlattığım birçok özellik pek de o kadar ilginç ve yeni gelmeyebilir insana. Attilâ İlhan, düşünsel yapısını, poetikasını 1940'lı-50'li yıllarda oluşturmuştur. Kendisinin "inek toplumcuları" diye nitelediği şairlerin etkin olduğu, tek bir şiir biçiminin bulunduğu, bunun da Nâzım Hikmet'in şiirini koşulsuz izlemek ve sadece halk şiirini kendine kök olarak almak, bunun dışında-

ki tüm geleneksel birikimi hiçe saymak, hatta karalamak olduğunu savunan anlayışın hâkim olduğu bir dönemde... Üstelik Attilâ İlhan o dönemde sadece düşünsel düzeyde değil, eylemli olarak da bir toplumcudur. Toplumcu örgütlere, partilere katılmış, eylemleri yüzünden yargılanmıştır. Kendine has bir bakış açısını oluşturması ve bunu kabul ettirmesi, sırf bu koşullar yüzünden bile pek kolay değildir.

Toplumcular arasında hâkim sanat görüşünün Jdanov'dan kaynaklandığı bir dönemde, bunun karşısına Plehanov'dan kaynaklanan bir toplumcu sanat görüşünü getirebilmek bile başlı başına bir mücadeledir.

Attilâ İlhan, poetikasını oluştururken düşünsel olarak da sağlam bir yere basmak istiyor. O yüzden tartışmasız doğru sayılan tüm görüşleri bir kez de kendi bakışıyla tartışıyor. "Toplumcu Gerçekçilik"i "Toplumsal Gerçekçilik" olarak kendince yeniden teorileştiriyor. Estetik diye bir şey olduğu ve onsuz hiçbir sanat yapıtının anlaşılamayacağı ilkesini getiriyor. Bileşimlerinden birinde de bu toplumcu görüşle estetiği kaynaştırmak istiyor. Belki de daha ilk şiirlerini yazmaya başladığında, toplumcu düşünce-estetik bileşimin gerekliliğinin farkına varması ona büyük bir avantaj sağlıyor. Döneminin şairlerine göre Nâzım Hikmet'ten çok daha az etkileniyor. Çünkü onu taklit edip şiirinin benzerlerini üretmek yerine, Nâzım Hikmet şiirini çözümleyip gizine ulaşmayı tercih ediyor.

Şiirlerini, şiir kitaplarını oluşturan damarlardan biri de, bu toplumcu düşünce-estetik bileşiminin aranmasıyla oluşuyor.

"İnek toplumculuğunu sanatım için bir çocuk hastalığı sayıyorum," diyen Attilâ İlhan, "Doğasal ve toplumsal diyalektiği, bütün düzeylerde iç içe ele aldığım gibi, o zamana kadar zararlı diye elimi sürmediğim ozan ve akımlardan gelen esintileri de kişiliğimin özgün bileşimine yediriyorum. Kimler mi? Baudelaire'den Rimbaud'ya, Apollinaire'den Mallarmé'ye bir sürü ozan! Varoluşçuluk'tan Gerçeküstücülük'ten Lettrisme'e kadar bir sürü akım! 40'lı yıllarda, İstanbul'da toplumcu ozan ağabeylerimiz, bu 'burjuva' ozanlarını bize yasaklardı. Oysa Paris'te çağdaş Fransız şiirinin Baudelaire'le başladığını, Aragon'un ağzından işitmiştim. Zaten o da, Eluard da, Tristan Tzara da –ki partili ozanlardı– Dadaisme'den, Gerçeküstücülük'ten geliyorlardı," diye sözünü tamamlar.

Bu anlayışa şair, 1945-55 yılları arasında ikinci kitabı *Sisler Bulvarı*'nı oluşturacak şiirleri yazarken varmıştır. *Cinayet Saati, Emperyal Oteli, Pia, Sisler Bulvarı* gibi hem şairin okuyucu gözünde imajını belirleyecek, hem de popüler olmasını sağlayacak kalıcı şiirler vardır bu kitapta. Bence, ilk kitabı *Duvar*'la tanınmıştır ama *Sisler Bulvarı*'yla esas ününe ulaşmıştır.

Attilâ İlhan'ın şiir dünyasını değiştiren bu Fransız şairlerinin, aynı zamanda hemen hemen aynı yıllarda ortaya çıkacak olan İkinci Yeni şairlerini de etkilediğini belirtmeliyim. Bu şairlerin, yine

Sisler Bulvarı'nda yer alan birçok şiirden de etkilendiğini biliyoruz. "Haliç'te bir vapuru vurdular dört kişi / demirlemişti eli kolu bağlıydı ağlıyordu" türünden dizelerin İkinci Yeni'ye hiç de uzak olmadığını belirtmeye gerek yok. Ama Attilâ İlhan belki de bu yakınlıktan rahatsız olduğu için İkinci Yeni'ye en sert tavrı koyan şairlerden biri olmuş, yine de toplumcu çevrelerce bireyci şair olmakla suçlanmaktan kurtulamamış, uzun süre onlarla da tartışmalara girmiştir. Onlara "inek toplumcusu" demesinin nedeni de, 40 kuşağı şairlerinin bu aymazlıklarıdır. Attilâ İlhan, "gerçek toplumsal şiir bileşimine, Doğu ve Batı klasiklerine olduğu kadar, çağdaşlarına da uzanan köklü bir kültür özümsenmesinden sonra ancak ulaşabileceğini, büsbütün bulmuş çıkarmıştı". Doğal olarak onlarla bir ortak nokta bulması mümkün değildi. Taban tabana zıt bir konuma gelmişlerdi.

Daha ilk kitabından itibaren mücadele şiirleri kadar, aşk şiirleri yazan bir şair olarak toplumcu çevrelerce kuşkuyla karşılanan Attilâ İlhan'ın, bir de Batı şiiriyle kendi şiir anlayışını kaynaştırma çabasına girince, dışlanması normal görülüyor. İyi de olmuş. Sıradan bir 40 kuşağı şiiri yazacağına, kendine has, Attilâ İlhan şiirini yazmış.

Attilâ İlhan, 60'lı yıllara doğru, özellikle *Tutuklunun Günlüğü*'ndeki bazı şiirlerine de yansıyacak ve sonra sürecek yeni bir tespit daha yapar. "Sanat eserinin genel içeriği doğa, toplum ve bireydir. Bu üç öğe iç içedir, karşılıklı tepki ve karşı tepki ilişkileri içinde bulunurlar," der ve ekler:

"Diyalektik bir sanat yanlısı ozan ya da romancı, kahramanlarını toplumsal tanımlamayla belirlerken eğer bireysel karşıtlıklarını es geçerse, işini yarım bırakmış, doğmatik bir slogan toplumculuğuna tekerlenmiş olur."

İnsanın bireysel çelişkilerinden en önemlisi de kendi içinde yaşadığı cinsel çelişkileridir. Bu çelişkiler, bunların ulaştığı en uç noktalar bir başka damarı oluşturacaktır. Attilâ İlhan şiirinin en ilginç noktalarından biri, şairin alışıldığı şekilde bir damardan diğerine geçmek yerine aynı anda, aynı kitapta sözünü ettiğim damarların nerdeyse tümünü geliştiren, sürdüren şiirler yazmasıdır. Aynı kitapta halk şiirinden ve Divan Edebiyatı'ndan yararlanan ulusal bileşimi arayan şiirleri, Batı'yla Doğu'yu buluşturmaya çalışan toplumcu içerikli şiirleri, aşk şiirlerini ve bireyin diyalektiği meselesinin araştırıldığı şiirleri ayrı ayrı bölümler halinde birarada bulabiliriz. İşin ilginç ve de bence olumlu yanı, bu şiirler birbirleriyle çelişmez, paradokslar oluşturmaz. Hepsi Attilâ İlhan izini taşıyan şiirlerdir.

Attilâ İlhan, bir yandan şiirinin düşünsel temelini kurarken, biçimsel yapısını da ihmal etmez. Her şairin bir kimliği olmasının şart olduğuna ve buna bağlı olarak da kendine has bir imge sistemi olması gerektiğine inanır. İmge sistemini, ozanın nesnel gerçeği öznel merceğinden geçirip kelimelere aktarış biçimi olarak tanımlar. İmge, mısra birimiyle birlikte somutlaşmış olarak şiirin özüdür. Ona göre kelimenin önemi, imgenin so-

mutlaşmasında oynayacağı role göre değişir; bu rolü belirleyen ise kelimenin çağrışım yükü, anlam boyutları ve imgeyle olan diyalektik bağlantısıdır. Kısacası şiir kelimelerle değil imgelerle yazılır. Dizenin getirdiği bütün olanaklardan yararlanmak ve getirdiği kısıtlamaları ise vezin, kafiye gibi olanakları çağdaş ve aykırı yaklaşımları kullanarak aşmak, biçim hakkındaki anlayışının temelini oluşturur.

Attilâ İlhan'ın şiir anlayışında can alıcı noktanın şiirin söylenmesi gerektiği tezi olduğunu düşünüyorum. Şiirin okunmasının, özellikle yüksek sesle okunmasının, şiir olup olmadığını anlamakta önemli bir kıstas olduğunu söyler. Bir şiir okunamıyor, söylenemiyorsa şiir olmamıştır. Çünkü söylenebilmesi için müzikalitesinin, ses uyumunun olması gerekir. Bu müziği yakaladığınızda, imgelerinizin belleğe tam olarak yansımasını sağlayabileceğinizi düşünür. "Demek ki, 'serbest vezin'le şiir söylemek, 'vezinsiz' şiir söylemek anlamına gelmez; tam tersine, şairin hazır kalıpları kullanmayıp, her şiir için 'özel' bir vezin yaratması anlamına gelir, bu da mısradan vazgeçmeyi değil, ritim tutarlılığı sağlam, değişik ve özgün mısralar üretmeyi gerektirir," der *Elde Var Hüzün*'ün Meraklısına Ekler'ine aldığı bir yazısında.

Hem tek tek dizelerde bir şey anlatmak, hem de şiirin bütününde başka bir anlama ulaşmak... Attilâ İlhan şiirinin çarpıcılığının kaynağı bence bu... Hem şiir geleneğinden, tekniğinden en uç noktasına, en ince ayrıntısına kadar yararlanmak, hem

de ona kendince yeni katkılarda bulunmak... Örneğin *Tutuklunun Günlüğü*'ndeki şiirlerde teleks notlarında kullanılan söyleyiş biçiminden yararlanılması, birçok şiirde sinema tekniğinden faydalanıp imgelerin adeta bir görüntüler yağmuru halinde verilmesi bu tip katkılardandır.

Attilâ İlhan şiiri bir sürekli yeniliği arar ve sunarken kazandığı değerleri, faydalı unsurları terk etmez. Hep varolanın üzerine yeni yeni ekler yapar. Şiirinde elli yıldır süren bütünlüğün nedeni de bu olsa gerek... Onun şiirinde tüm kolları aynı anda akan bir nehri görürüz.

Attilâ İlhan'ın kitaplarının sürekli olarak yeni basımlarının yapıldığını, sürekli yeni okuyucular kazandığını biliyoruz. Bu işin bir yanı... Diğer yanda ise şiirle gerçek anlamda uğraştığını söyleyenler var. Onlara bakarsanız, Attilâ İlhan şiiri sanki yeterince değerlendirilmiş, hak ettiği yere konulmuş ve orada unutulmuş gibi bir hava hâkim. Yeniden okumalardan, bu şiir üzerinde düşünmekten nerdeyse özenle kaçılıyor. Bunun nedenlerine değinmek elbet bir başka yazının konusu... Attilâ İlhan'ın şiirleri tekrar ciddi bir şekilde okunmayı, değerlendirmeyi bekliyor. Bakalım okurunu bulmuş bu şiir, 90'lı yıllarda eleştirmenini bulabilecek mi?

BÜYÜK ŞEHİR VE İMKÂNSIZ AŞK: EMPERYAL OTELİ

Dr. Yakup Çelik

emperyal oteli

ben hiç böylesini görmemiştim
vurdun kanıma girdin itirazım var
sımsıcak bir merhaba diyecektim
başımı usulca dizine koyacaktım
dört gün dört gece susacaktım
yağmur sönecekti yanacaktı
sameland seferden dönecekti
duvardaki saat duracaktı
kalbim kendiliğinden duracaktı
ben hiç böylesini görmemiştim
vurdun kanıma girdin itirazım var

emperyal oteli'nde bu sonbahar
bu camların nokta nokta hüznü
bu bizim berhava olmuşluğumuz
bir nokta bir hat kalmışlığımız
bu rezil bu çarşamba günü
intihar etmiş kötümser yapraklar
öksürüklü aksırıklı bu takvim
ben hiç böylesini görmemiştim
vurdun kanıma girdin itirazım var

sesleri liman sislerinde boğulur
gemiler yorgun ve uykuludur
sabahtır saat beş buçuktur
sen kollarımın arasındasın
onlar gibi değilsin sen başkasın
bu senin gözlerin gibisi yoktur
adamın rüyasına rüyasına sokulur
aklının içinde siyah bir vapur
kıvranır insaf nedir bilmez

otelin penceresinde duracaktın
şehri karanlıkta görecektin
karanlıkta yağmuru görecektin
saçların ıslanacak ıslanacaktı
kış geceleri gibi uzun uzun
tek damla gözyaşı dökmeksizin
maria dolores ağlayacaktı
istanbul'u yağmur tutacaktı
bütün bir gün iş arayacaktım
sana bir türkü getirecektim
kulaklarımız çınlayacaktı

emperyal oteli'nin resmini çektim
akşam saçaklarından damlıyordu
kapısında durmanı söylemiştim
yüzün zambaklara benziyordu
cumhuriyet bahçesi'nde insanlar geziyordu
tepebaşı'ndaki küçük yahudiler
asmalımescit'teki rum kemancı
böyle rüzgârsız kalmışlığımız
bu bizim çektiğimiz sancı

el ele tutuşmuş geziyordu
gazeteler cinayeti yazıyordu
haliç'e bir avuç kan dökülmüştü
emperyal oteli'nde üç gece kaldık
fazlasına paramız yetmiyordu
gözlerin gözlerimden gitmiyordu
dördüncü gece sokakta kaldık
karanlık bir türlü bitmiyordu
sirkeci garı'nda sabahladık
bilen bilmeyen bizi ayıpladı
halbuki kimlere kimlere başvurmadık
hiçbiri yüzümüze bakmıyordu
hiç kimse elimizden tutmuyordu
ben hiç böylesini görmemiştim
vurdun kanıma girdin kabulümsün

Attilâ İlhan
Sisler Bulvarı

Yukardaki şiirde anlatılanlar bir hikâye midir? Yoksa roman mı? Veyahut bir insanın yaşadığı imkânsız bir aşkın çeşitli çağrışımlarla dile getirilmesi mi? Bu sorular Attilâ İlhan'ın şair mi, romancı mı olduğu sorularını da gündeme getirir. Hatta "Emperyal Oteli" şiirinin, *Sokaktaki Adam* ve *Zenciler Birbirine Benzemez* romanlarıyla aynı dönemde kaleme alındığı ve bu şiirdeki insanın *Sokaktaki Adam*'daki Hasan ile *Zenciler Birbirine Benzemez*'deki Mehmed Ali'ye çok benzediği düşünülürse, bu soru daha da karışık bir hal alır. Şiirdeki insan, Hasan ve Mehmed Ali; gerilimin ve serüven

tutkunu bir mizacın kuşatması altında aşkı yaşamaya çalışmaktadırlar.

Attilâ İlhan'ın gerek şiirlerinde, gerek romanlarında, gerekse denemelerinde bu tip insanlara ait problemlerin işlendiğini görmekteyiz. O halde Attilâ İlhan için 20. yüzyıl insanının büyük şehirlerde yaşadığı çelişkileri ve ıstırapları, estetik bir endişe içerisinde şiir, roman, deneme türünde dile getirmiş bir düşünce adamıdır demek daha doğru olacaktır.

Şimdi Attilâ İlhan'ın şiirindeki güzelliği ve sözünü ettiğimiz insanın yaşadıklarını "Emperyal Oteli"nde görmeye çalışalım. Şiirde, şehir hayatının insan üzerindeki etkisi ve bu etkinin getirdiği ferde ait ıstıraplar yoğun bir biçimde ele alınmaktadır. Attilâ İlhan'ın *Sisler Bulvarı* kitabında yer alan "Başka Yerde Olmak" ve "Kaptan" serilerindeki şiirlerinde görünmeye başlayan bu insan, kanaatimizce "Kaptan" serisindeki "Emperyal Oteli" ile doruk noktasında karşımıza çıkar. Bu şiirde bir aşk hikâyesi, büyük şehirlerin ayrılmaz bir parçası kabul edilen otel çevresinde işlenir.

Bu insan ilk mısradan itibaren görünmeye başlar. Şiir "ben" zamiriyle başlamaktadır. "Ben", şairin kendinden bahsedeceğini bildirmekle beraber, ferde ait duyguların ele alınacağını da haber verir. "Hiç böylesini görmemiştim" söz grubu, "ben"in geçmişine ait hayat tecrübesini dikkatlere sunar, çok şey görmüş bir insanı çağrıştırır. Ancak bir olayın varlığını da bildirir. Hemen alttaki mısra "böylesini" kelimesinin açılımını verir. Kötü

bir gelişme olmuştur, "Vurdun kanıma girdin" söz grubu bunu belirtir. Vurmak bir fiildir. Silahla veya yumrukla eylem söz konusudur. "Kana girmek" ise duygusal bir etkileşimi hatırlatır. Ayrıca "Kana girmek" bir aşk bağlanmasını da beraberinde getirir. "Vurmak" ve "kana girmek" sözlerinin birlikte kullanılması, olayın birdenbireliğini, beklenilmediğini sezdirir. "İtirazım var" ise bir tepkidir. "Ben"in isyankâr özelliğini ifade eden bu tepki, şiirin bütününe yön vermektedir. Bu tepki niçin? Kurulan hayallerin yok olmasına mı? Sevgilisiz bir geleceğin kaçınılmazlığına mı? İkisi de doğru.

İlk bölümün üçüncü mısrasından itibaren sevgili ile ilgili ve sevgili için kurulan hayal vardır. "Merhaba", ilk karşılaşma ânını temsil eder. Kalbin durması ise ölüm, yani sondur. Burada sevgili ile ilk karşılaşma ânından ölüm zamanına kadar geçen süre vardır. Merhaba ve ölüm, başlangıç ve son gibidir. Bu arada "ben", sevgilisinin dizinde uyuyacak; zaman geçecek, yağmurlar yağacaktır. Yani bir ömür geçecektir. Yalnız, bu ömür sevgiliyle beraber tasarlanmıştır.

"Sımsıcak bir merhaba", tatlı bir karşılaşma demektir. "Merhaba"dan itibaren belirli bir sıranın da göz önünde tutulduğu görülmektedir. "Başımı usulca dizine koyacaktım" mısrası, ilk tanışma ânının devamıdır. "Dört gün dört gece" birlikte olunan zamandır. Bu zaman, "susacaktım" ile beraber düşünüldüğünde, ister istemez romantik bir zaman dilimi ve sevişme akla gelir. Bir sonra-

ki mısrada yer alan "yağmur", "sönecekti", "yanacaktı" sözleri, kanaatimizce uzun bir zaman dilimini anlatmaktadır. Yağmurlar yağacak, dünya aydınlanacak ve kararacak. Sönmek ve yanmak, yok olmak ve ölmek kavramlarıyla eşanlamda kullanılmış da olabilir. Her sonun bir başlangıç olduğu unutulmamalıdır. Yani zaman geçecektir. "Sameland seferden dönecekti" mısrası da, uzun zaman dilimini anlatmaya hizmet etmektedir. Sefer sözünün savaş anlamı düşünülürse, dış dünyada gelişen savaşlardan veya geniş zaman dilimlerinden söz edildiği düşünülebilir. Saatin durması ise zamanın güzel geçmesi demektir. Zevkle geçen bir ömürde, insan zamanın nasıl geçtiğini bilmez. Şairin duvardaki saati ve zamanı hatırlaması ölüm kavramına zemin hazırlar. Bunları biz şiirin bütününü de göz önüne alarak söylüyoruz.

Görüldüğü gibi ilk bölümde bir hayal kırıklığı dikkatlere sunulmaktadır. Bu bir ah'tır. Bu ah, bütün ömür içindir. Otel ile ilk bölüm mısraları arasında bir ilişki arayacak olursak yalnızca gece ve duvardaki saati gösterebiliriz. Ayrıca otel yaşananlara mekân olması bakımından dikkate değer.

İlk bölümde hayal kırıklığını gördüğümüz "ben"in, şiirin bundan sonraki bölümlerinde imkânsız aşkının ayrıntılarını ve şehir hayatının kendisinde meydana getirdiği yıkıntıyı yakalarız. İlk bölümde, tasarlanmış aşkın hayal kırıklığı ile sonuçlanması vardır. İkinci bölümde hayal kırıklığı-

nın "ben"de ve sevgilide meydana getirdiği karamsar ruh halini görürüz. "Camların nokta nokta hüznü", "berhava olmuşluğumuz", "bir nokta bir hat kalmışlığımız", "intihar etmiş kötümser yapraklar" gibi söz grupları, bu ruh halini ifade ederler. "Ben" dünyasına hüzün hâkimdir. Tabiat da, "ben"in ruh haline göre şekil almaktadır. "Kötümser yapraklar", "bu rezil bu çarşamba günü", "öksürüklü aksırıklı bir takvim" gibi ifadeler; hem tabiatın "ben"in ruh haline göre değişimini, hem de "ben"in hayata sitemini dikkatlere sunmaktadırlar. Zamanın sonbahar olması da, tabiata hâkim olan hüznün, bozulmuşluğun sebebi olabilir. *Yaşanmış bir aşkın çeşitli nedenlerle imkânsızlaşmasından doğan acı, zamanın ve mekânın getirdikleriyle birleşerek, "ben"in gözlemleri de katılarak sunulmaktadır.*

"Emperyal Oteli"nde üçüncü bölüm, serüvenci kişiliğe uygun olarak, denize ait yaşantı çevresinde şekillenmiştir. Liman, imkânsız aşkın otelden sonra yaşandığı ikinci mekândır. Burada, "ben"in serüven tutkusu ve yaşadığı hayat tarzı, aşkla birleştirilerek dile getirilmektedir. Öyle zannediyoruz ki, aşkın imkânsızlaşmasında, "ben"e ait yaşama tarzı da önemli rol oynamaktadır. Serüvenci kişilik anlık aşkları barındırır. Bu da otellerde, sokaklarda ve limanlarda yaşanan kısa zaman dilimlerini akla getirir.

Şiirde sürükleyici unsurlardan bir diğeri de parasızlıktır. Dördüncü bölüm, parasızlık ânının hikâyesi olarak düşünülebilir:

"otelin penceresinde duracaktın
şehri karanlıkta görecektin
karanlıkta yağmuru görecektin
saçların ıslanacak ıslanacaktı
kış geceleri gibi uzun uzun
tek damla gözyaşı dökmeksizin
maria dolores ağlayacaktı
istanbul'u yağmur tutacaktı
bütün bir gün iş arayacaktım
sana bir türkü getirecektim
kulaklarımız çınlayacaktı"

Yukardaki mısralarda önce sevgilinin görünüşü, daha sonra "ben"in sevgiliye ait hayali yer almaktadır. Otelin penceresinde duran, karanlıkta şehri seyreden ve yağmuru dinleyen sevgili; İstanbul'da iş arayan "ben"i beklemektedir. Otel, kimsesiz ve yuvasız insanların mekânıdır. Otelde yaşamak için de para gereklidir. İşte şiirde hikâyesi anlatılan imkânsız aşkın yediği ilk darbenin sebebi de parasızlıktır. *Paranın yerine türküyü koymaya çalışmak, yağmur motifiyle birlikte düşünüldüğünde serseri fakat romantik, parasız fakat gönlü bol bir insanın varlığı hissedilir.* Ayrıca yukardaki mısralarda sevgili anlatılmasına rağmen, "ben" ön plana çıkmaktadır. Çünkü sevgiliyi gören, değerlendiren, yorumlayan "ben"; varlığını devamlı sezdirmekte, bir bakıma kendine de acındırmaktadır. Bunlardan başka tasarı tarzında oluşturulan bu bölümde, "ben"in ağzından dinlediğimiz hikâyede, "maria dolores ağlayacaktı" mısrası gibi çağrışımlar da yer almaktadır.

"Kaptan" bölümünde, özellikle "Kaptan" ve "Emperyal Oteli" şiirlerinde "ben"e ait özellikler daima ön plana çıkarılmaktadır. "Emperyal Oteli"nde "ben"in kendi acılarını, isyanını ve zevklerini görmek mümkündür.

"Ne kadınlar sevdim zaten yoktular" diye anlattı "sevgili"nin hayatta somut bir karşılığı olmadığını Attilâ İlhan. Şimdi de "Kimi sevsem sensin / hayret" diyor. Yaşadığımız hayat karmaşıklaştıkça "mümkünsüz" hale gelen aşklarımızı mısralara döküyor, mısralarını, ruhumuzu hafif bir meltem gibi saran, bizi derinleştiren, acıtan eşsiz bir müzikle harmanlıyor ve onlardan hayatlarımıza temelli giren, unutulmaz şiirler inşa ediyor... Onlara bakalım, dokunalım diye; onları duyalım, koklayalım, onlarla içimizin çoraklıklarını yeşertelim diye.

Attilâ İlhan'ın aşk şiirlerinin çok okunması, nesnel karşılık kuramını ispatlamasından kaynaklanıyor. Gerçekten de herkes onun aşk şiiri skalasında kendini etkileyen, aşkıyla özdeşleşen bir özellik bulur.
– Doğan Hızlan